

Култура

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ
НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР

У Національному академічному театрі опери та балету України імені Т. Г. Шевченка в м. Києві відбувся Всеукраїнський фестиваль національних культур. Захід було організовано Міністерством культури України спільно із Радою національних спільнот України, Асамблеєю національностей України, Міжнародною громадською організацією «Інтернаціональний союз», Конгресом національних громад України.

Фестиваль покликаний презентувати розмаїття культури України через призму культур

національних меншин, а також пропагувати ідею міжнародної єдності та принципу толерантності до представників різних національностей, які проживають в Україні.

Міністр культури України Євген Нищук наголосив, що завдяки проведенню мистецьких заходів такого рівня, представники різних національностей з усіх куточків України відкривають творчу неповторність та неперевершеність власних культур.

«Сьогодні всі національні меншини України мають можливість відзначити свої свята, розвивати

національні традиції, звичаї, обряди, плекати рідну мову, збагачуючи культурне розмаїття України. Саме в цьому полягає запорука міжетнічної злагоди й демократичного розвитку українського суспільства», – зазначив Євген Нищук.

Під час святкового концерту відбулися виступи зразкових творчих аматорських колективів й окремих виконавців з різних регіонів України, які продемонстрували самобутність й унікальність музичного та хореографічного мистецтва азербайджанського, вірменського, гагаузького, грець-

кого, грузинського, єврейського, казахського, кримськотатарського, литовського, молдовського, німецького, польського, ромсь-

кого, румунського, угорського, узбецького, чеського і, звичайно ж, українського народів.

Прес-служба Мінкультури України

Українці-българолюбци

ПРОФЕСОР КОНСТАНТИН РАДЧЕНКО

Забележим принос в изследването на Търновската книжовна школа на Патриарх Евтимий остава украинският учен Константин Радченко. Въпреки неговия кратък жизнен и творчески път (почива на 36 годишна възраст) той остава забележителна следа в летописа на украинската българистика.

Константин Фьодорович Радченко е роден на 20 май 1872 г. в Киев в семейството на украинци. През 1890 г. завършва със златен медал Първа Киевска гимназия и есента става студент в Историко-филологическия факултет (Славяно-руско отделение) на Киевския университет „Св. Владимир“. Тук под ръководството на проф. Тимофей Флоринский той се насочва към изследване на културно-литературната история на южните славяни. Радченко подготвя студентската си дипломна работа, отличена със златен медал на тема: „Досифей Обрадочич и его литературна деятельность“. През 1894 г. Константин Радченко завършва висшето си образование и е зачислен като стипендиант за подготовка в катедра „Славянска филология“, като е и преподавател по руски език и литература от 1896 до 1898 г. в киевска гимназия.

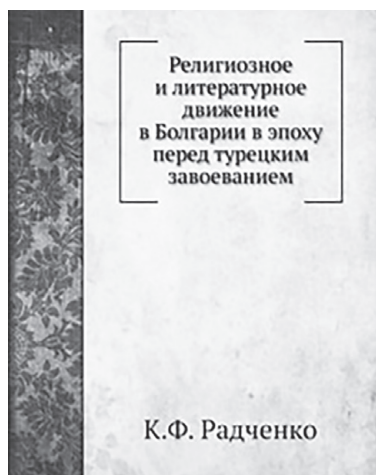
През септември 1898 г. той с успех защитава дисертация на тема: „Религиозно и литературно движение в Болгарии епоху перед турецким завоеванием“ и получава научната степен „Магистър по славянска филология“. Дисертацията на Радченко е отпечатана и като отделна книга, за която положителен отзив написва неговия преподавател проф. Тимофей Флоринский. В своята дисертация Радченко подчертава необходимостта и на практика прилага сравнителното изучаване на културно-историческите процеси в Европа от края на XIV век. Той отбелязва продуктивността на българо-украинските връзки, които са прекратени в началото на следващия XV век поради турското завоевание на южните славяни. В дисертацията си украинският учен отразява духа на България от времето на Патриарх Евтимий, която от една страна символизира възхода на българската култура и духовност, а от друга вече започналото турско завоевание на части от българските земи.

Тази дисертация на Радченко предизвиква още тогава определен научен интерес и в България. Младият български учен Любомир Милетич (по-късно известен професор) в книгописния раздел на сп. „Български преглед“ разглежда дисертацията на Константин Радченко като „...сериозен труд, който заслужава под-

робна оценка от страна на нашите специалисти по литературната ни история. Авторът сам добре оценява своя труд, като изтъква като най-важно в него именно той, че е прибрал на куп и систематично изложил разнообразния материал, пръснат в литературата“. Част от първа глава на дисертационния труд на Радченко „Религиозно и литературно движение...“ е преведена от В. Кирчев под заглавие „България при последните Шишмановци“ и отпечатана през 1899 г. в сп. „Български преглед“.

Дисертацията (отпечатана като отделен труд, всъщност е монография) на Константин Радченко „Религиозно и литературно движение в Болгарии епоху перед турецким завоеванием“ е в много отношения актуален научен труд за българската история. В началото авторът накратко разглежда религиозна и литературен живот в България през XIV век, а също балканските политически взаимоотношения, които се усложняват от започналото турско завоевание. Византийските патриарси Калист и Филотей настояват за балкански съюз на монарсите против турската агресия. Радченко посочва, че българския цар Иван Александър „...проводил пратеници при византийския император Андроник III за мир, като заявил, че е недостойно за християни така жестоко да се нападат един друг, докато има възможност да се помирят и заедно да воюват срещу безбожниците, които са врагове и на двете страни“.

Цар Иван Александър е покровител на книжнината и той е вторият български владетел след Симеон Велики, за когото се пишат от българските книжовници възторжени слова. Авторът разглежда книжовните паметници, в които се възхвалява българския цар: Софийския псалтир от 1337 г., Манасиевата хроника от 1345 г., Лондонското четвороевангелие от 1356 г., Житието на Григорий Синаид от патриарх Калист. Радченко забелязва едно любопитно преправяне на оригиналния текст в превода на Манасиевата хроника където българската столица Търново е възпята като „нов Цариград“ и автора заключава: „Това място неволно ни припомня руските сказания за третия Рим. На България ли е задължена възникването на идеята за историческата приемственост за световното политическо

и църковно владичество, проникнала в XV век в Русия, идея, която съединяваше представите за Римската империя на Запад и Византия на Изток“.

Несигурното и противоречиво време на Балканския полуостров през втората половина на XIV век, остри социални сблъсъци и междудържавни противоречия, а също турското нашествие, придружено с изключителни жестокости довеждат до разпространение на мистични видения, предсказания за края на света. Според Радченко такива умствени настроения отхвърлят трезвите разсъждения на Варлаам Калибрыйски и налагат мистико-утопичното учение на исихастите, като книжнината се пълни с песимистични сюжети.

Много подробно във втора и трета глава на монографията си Константин Радченко прониква в света на исихастите във Византия и България и на техните противници – варлаамитите. Книгата завършва с обзор на оригиналната и преводната литература от епохата на последните български царе Иван Страцимир и Иван Шишман (времето от 1371 до 1396 г.) и с обобщаващо заключение. Сред характерните черти на византийско-българските теологични учения от XIV век мерилото за истината се премества от авторитета на църквата към отделната личност, признава се индивидуалността на човека, наблюдава се интерес към научното познание. Радченко анализира езика на редица български книжовни паметници от онова време. Той посочва, че езикът на Патриарх Евтимий се отличава с изкуственост и точно следване на гръцкия синтаксис. Трябва да се уточни, че словоредът на съчиненията на Патриарх Евтимий се изгражда съгласно правилата на тогавашната риторика, с похвати, които са белег на средновековната публична реч. След това Радченко прави преглед на преводната житийна литература, раз-

глежда правописната реформа на Патриарх Евтимий и се спира на някои морфологични особености на неговия книжовен език.

По-горе посочихме положителната оценка на Любомир Милетич на монографията на Радченко „Религиозно и литературно движение в Болгарии епоху перед турецким завоеванием“. По-късно през 80-те години на XX век акад. Емил Георгиев ще даде категорична оценка за дисертацията на Радченко „Религиозно и литературно движение в Болгарии...“ като талантлива научна творба, изградена на основата на добре проучени факти от българската история. По-късно в края на XX век проф. Димитър Кенанов в своите изследвания за Патриарх Евтимий също отбелязва значимостта на дисертацията на Радченко за българската историческа наука.

В писмо до Иван Шишманов от 18 април 1898 г. проф. Тимофей Флоринский му пише, че Константин Радченко ще бъде в двегодишна научна командировка по славянските държави, която ще започне в България, където той ще остане четири месеца. През лятото на 1898 г. Константин Радченко е в България и най-напред се озовава в Родопите и с помощта на българския краевед Стою Шишков от гр. Чепеларе изучава родопските говори. След това работи в библиотеката на гр. Пловдив. Работи също и в гр. Скопие (тогава в границите на османската империя), след това научната му командировка продължава с археографски издирвания в Белград и Виена. В резултат Радченко дава нови описания на средновековни паметници като: Служба на Константин-Кирил Философ по български препис от XIII век, апокрифите жития на самарянката Фотиния и на Апостол Петър, и на апокрифа „Прение на дявола с Исус Христос“. По време на научната си командировка Константин Радченко слуша лекции на слависти, наблюдава различни форми на практически занятия със студенти, запознава се с постиженията на науката при южните и западните славяни. Радченко обработва голямо количество архивни материали и ръкописи, които се отнасят за духовния живот на България през XIV век, като в дълбочина изследва философията и естетиката на богомилската апокрифна литература. Приносите на Радченко за изучаването на апокрифната българска литература отбелязва българския професор Димитър Кенанов, който пише: „В редица съвременни изследвания за развитието на културното развитие

на българите в края на XIV век ще намерим много от оценъчните на Радченко постановки. И същевременно с удивление ще установим колко малко се знае за неговия кратък научен и жизнен път, осмислен от изследователски прозрения...“

След завръщането си от научната командировка през 1900 г. той е назначен за доцент към катедра „Славянска филология“ на Киевския университет „Св. Владимир“. През май 1901 г. Константин Радченко е избран за професор в катедрата по руска словесност на Историко-филологическия институт в гр. Нежин. Много от научните планове на проф. Радченко остават неосъществени – забоял от туберкулоза той умира на 36 годишна възраст на 22 април 1908 г. в гр. Нежин.

Проф. Константин Радченко специално изследва въпроса за влиянието на богомилската движение върху народното съзнание и културата на българите. Той продължи изучаването на философията и естетиката на богомилството и систематично разглежда проблемите в изследванията си. Важното е че проф. Радченко насочва вниманието на украинските учени към изследване на богомилската апокрифна литература, що се отнася до тематичните сходства на българските с украинските разкази и легенди. Проф. Константин Радченко, както и Иван Франко, отбелязва важната роля на средновековните български пътуващи музиканти и разказвачи на приказки за разпространението още през X век сред източните славяни на песни, легенди, разкази, които са по богомилски мотиви. Най-често в тези творби се говори за това кой е заслужил вечен живот след смъртта. Според учението на богомилите право на това имат тези, които са показали високи примери на себеотрицание и морален стоицизъм. Проф. Радченко се интересува от етичните аспекти на богомилското учение, победа на божественото в човешката душа, на доброто над така нареченото „зло начало“ на човешката природа, борбата срещу лъжата и насилието за чиста вяра, свободна от всякакво земни изкушения, идеята за самоусъвършенстването на личността за благо на цялото общество.

В старобългаристичната историография до днес изследванията на проф. Константин Радченко имат своята съдържателна привлекателност и научна актуалност.

Никола КАРАИВАНОВ,
гр. София, България
Специално
за в-к „Роден край“